Тютюнопушене сред българските ученици - резултати от „глобално проучване на тютюнопушенето при младите хора” България 2002 и 2008 година

Тютюнопушенето е една от водещите причини за болестност и смъртност в света, която може да бъде предотвратена. Ако не бъдат предприети сериозни и всеобхватни действия, през 21 век до 1 милиард души могат да умрат от болести, свързани с употребата на тютюн. Смята се, че повече от три четвърти от тези смъртни случаи ще са в страните с ниски и средни доходи.

Доказано е, че:
• Ако тютюнопушенето не започне в ученическа възраст, вероятността това да се случи по-късно е много по-малка,
• Шансът за отказване от цигарите на възрастен пушач е толкова по-малък, колкото по-ранна е била възрастта на пропушване.

В този контекст, СЗО, Центърът за контрол и превенция на болестите в САЩ, Канадската Асоциация по Обществено Здраве и други партньори през 1998г. стартират работа върху развитието и прилагането на „Глобално проучване на тютюнопушенето при младите хора”. Негови цели са:
• Създаване на глобална система за наблюдение и контрол на тютюнопушенето сред младите хора.
• Създаване на международно сравнима база данни.
• Мониторинг и оценка на Рамковата конвенция за контрол върху тютюна на СЗО.
• Основа за действие за разработване на програми за превенция и намаляване на тютюнопушенето сред младите хора, както в училищата, така и на общинско и държавно ниво.
• Мониторинг и оценка на Националните планове за действие и програми за борба с тютюнопушенето.

Проучването е проведено в 148 страни – членки на СЗО и в 12 други области. В него участват над 2 милиона ученици от 11 хиляди училища. До края на 2008г. в 128 страни, включително и в България и проведен вторият етап на проучването, а за 10 страни и проведен и трети етап.

Всяко 1 от 10 деца в света пуши цигари.
Всяко 1 от 10 деца употребява други тютюневи изделия.
В повечето страни момичетата пушат наравно с момчетата.
55% от децата са изложени на цигарен дим на обществени места.
69% от децата-пушачи искат да се откажат.
15% са повлияни от скрита реклама.

Така проучването отговаря на един от приоритетите, залегнали в Националната програма за ограничаване на тютюнопушенето в Република България, за осъществяване на мониторинг и оценка за контрол на тютюнопушенето в контекста на водещата целева група – децата и учениците.

През 2008г. около половината от учениците (58,8%) са експериментирали с цигари. Броят на момичетата превишава този на момчетата, особено в София.

Броят на учениците, опитвали да пушат, нараства от 47,2% при 13 годишните, до 66,3% при 15 годишните.

През 2008г. над ¼ от децата опитвали първата си цигара преди да навършат 10 години – повече момчета, в сравнение с момичетата.

По ранни опити се установяват при 13 годишните ученици (27,1%) в сравнение с 15 годишните (17,2%).

Тревожен е фактът, че в групата на непушачите почти всеки 3-ти (31,2%) съобщава, че е склонен да пропуши през следващата година.

През 2008г. около половината от настоящите пушачи изразяват желание да откажат цигарите (49,1%).
Това желание изразяват еднакъв брой момчета и момичета. Не са установяват разлики във възрастов план – съответно 54.% (13г.), 47,6% (14г.). Опитите за отказване са неуспешни при 57,8 % от тях.

Сравнителните данни от проучванията 2002/ 2008г. показват понижение с 1-4% на случаите на зависимост при момчетата, особено в ДГ и повишение с около 2% при момичетата от София.

През 2008г. на пасивно тютюнопушене в дома си са изложени 63,9% от учениците.

На пасивно тютюнопушене на обществени места са изложени 70,1% от анкетираните:
- значимо повече пушачи (84,9%) в сравнение с непушачи (57,6%)
- значимо повече 15-годишни (74,1%) в сравнение с 13-годишни (58,7%).
- най-малко контакт с цигарен дим на обществени места са момчетата от ДГ.

И на двата етапа от проучването положително отношение към такава забрана изразяват значимо повече о(момчета (67,5% през 2002г. и 68,6% през 2008г.) отколкото момичета (57,9% през 2002г. 58,1% през 2008г.)

Над 2/3 от децата живеят с родители-пушачи. Най-често, в семейството пушат и двамата родители.
Значимо повече пушачи (82,2%) в сравнение с непушачи (63,2%) са от семейства, в които родителите пушат.

През 2008 г. около 3 от 10 деца (29,6%) съобщават, че почти всички техни близки приятели пушат.
С възрастта относителният им дял нараства.

Независимо от забраната за продажба на цигари на деца до 18 год.възраст, преобладаващата част от настоящите пушачи се снабдяват официално с цигари от магазин, като, в над 2/3 от случаите (67,9%) продавачите не са искали от тях да удостоверят възрастта си. По-лесно се снабдяват с цигари по-големите ученици.

През 2008г., около 2/3 учениците, съобщават, че в рамките на учебната програма са дискутирани въпросите за вредата от тютюнопушенето, особено добре застъпени в училищата на ДГ.
По-малко е засегнат проблемът относно причините, които инициират тютюнопушенето в детска възраст и как експерименталното пушене се превръща в траен модел на поведение.
Около 9 от 10 деца (87,5%) отбелязват наличие на медийни послания насочени срещу тютюнопушенето в рамките на месеца преди изследването. Не се установяват разлики по пол, възраст и местоживеене.
Постигането на контрол върху тютюневата епидемия налага императивна нужда от координация между много държавни агенции, академични институции, професионални сдружения и организации на гражданското общество на национално и регионално ниво, както и координирана подкрепа на международното сътрудничество в тази област.
На този фон, независимо от редицата благоприятни промени, получените данни са неоспоримо доказателство за това, че детското пушене продължава да бъде сериозен и приоритетен проблем на общественото здравеопазване.

Това подчертава императивната нужда от разработване и внедряване на качествено нови подходи и профилактични програми за поведенчески промени от една страна за предотвратяване на началото – т.нар. „инициална” употреба на цигари или максимално отлагане на пропушването, а от друга за осигуряване на помощ и подкрепа за пушачи, които желаят да се откажат.

• Резултатите подчертават императивната нужда от разработване и внедряване на профилактични програми още в началната училищна възраст.

• Данните отново подкрепят необходимостта от разработване и адаптиране на интервенционните програми във възрастов план към особеностите на тютюнопушенето при момчета и момичета в зависимост от тяхното местоживеене.